

УДК [658.85:338.1](477)

Шиндировський І. М.,

igor_muk@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-5632-7163,

Researcher ID: F-8521-2019,

к. е. н., доц., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО СУЧАСНОГО СТАНУ

***Анотація.** Торговельне підприємництво можна трактувати як вид господарської діяльності, що здійснює товарообмін та обслуговування покупців, а також інші операції, які забезпечують продаж товарів. Велике значення воно має у становленні конкурентного середовища в економіці, налаштуванні національної економіки на ринкові рейки, здійсненні соціальних функцій у суспільстві, адже доводить товари до кінцевого споживача. Завдяки діяльності суб'єктів господарювання у цьому секторі формується значна частка доданої вартості, створюються нові робочі місця, зростає зайнятість населення. Традиційна для нашої країни проблема збалансування виробництва і споживання вирішується в значній мірі завдяки торговельному підприємству. Забезпечення ефективності здійснення торговельного підприємництва вимагає адекватної реакції на зміни впливу чинників зовнішнього середовища, правильного оцінювання позитивних і негативних тенденцій у власній галузі, діяльності конкурентів. У статті досліджено сучасний стан торговельного підприємництва. Розглянуто суб'єктний склад оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, чисельність зайнятого населення у цій сфері. Проаналізовано обсяги реалізованої продукції та результативність діяльності таких суб'єктів господарювання. Розглянуто фактори, що впливають на стан вітчизняної організованої торгівлі. Досліджуються проблеми внутрішньої торгівлі спричинені повномасштабною війною, яку розв'язала в Україні Російська Федерація. Визначено, що підприємницькі структури в торгівлі стикнулися зі складними завданнями, такими як безпека персоналу і клієнтів, відновлення зруйнованих магазинів та складів, зміна логістичних ланцюжків, формування нових каналів постачання тощо. За результатами дослідження зроблено висновок про необхідність підтримки суб'єктів господарювання галузі з боку центральної і місцевої влади, в напрямку подальшого спрощення умов торгівлі, забезпеченні роботи самих торговельних об'єктів, допомоги в налагодженні логістики, наданні відстрочки від призову працівникам торгівлі.*

Ключові слова: логістичні ланцюги, оптова торгівля, роздрібна торгівля, торговельне підприємництво, суб'єкт господарювання.

Shyndyrovskiy I. M.,

igor_muk@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-5632-7163,

Researcher ID: F-8521-2019,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv.

TRADING ENTREPRENEURSHIP AND FEATURES OF ITS CURRENT STATE

***Abstract.** Trading entrepreneurship can be interpreted as a type of economic activity that carries out commodity exchange and customer service, as well as other operations that ensure the sale of goods. It is of great importance in creating a competitive environment in the economy, adjusting the national economy to market rails, and performing social functions in society, because it brings goods to the final consumer. Thanks to the activities of business entities in this sector, a significant share of added value is formed, new jobs are created, and employment of the population increases. The problem of balancing production and consumption, traditional for our country, is largely solved thanks to trading entrepreneurship. Ensuring the effectiveness of trading entrepreneurship requires an adequate response to changes in the influence of external environmental factors, an accurate assessment of positive and negative trends in one's own industry, and the activities of competitors. The article examines the current state of trading entrepreneurship. The subject structure of wholesale and retail trade was considered; repair of motor vehicles and motorcycles, the number of people employed in this field. The volumes of sold products and the effectiveness of the activities of such business entities were analyzed. Factors affecting the state of domestic organized trade are considered. The problems of internal trade caused by the full-scale war unleashed in Ukraine by the Russian Federation are investigated. It was determined that business structures in trade faced difficult tasks, such as the safety of staff and customers, restoration of destroyed*

stores and warehouses, change of logistics chains, formation of new supply channels, etc. Based on the results of the study, a conclusion was made about the need for central and local authorities to support the business entities of the industry, in the direction of further simplifying trade conditions, ensuring the operation of the trade facilities themselves, assistance in setting up logistics, and providing trade employees with a deferment from the army draft.

Key words: logistics chains, wholesale trade, retail trade, trading entrepreneurship, business entity.

JEL Classification: D21, L81, L62, O24, M21

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-11>

Постановка проблеми. Реалії сьогодення стали непростим випробуванням для економіки загалом та торговельної галузі зокрема. Повномасштабна війна на території країни, руйнація об'єктів торгівлі та інфраструктури, втрата значної частини трудових ресурсів, наслідки пандемії, невизначеність зовнішнього середовища, спричинена загальною турбулентністю світової економіки, створили суттєві виклики як на макrorівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання.

Перемога у війні і перспектива відбудови країни та її економіки у післявоєнний період у значній мірі залежить від швидкого відновлення та якісної роботи торговельної галузі, яка безпосередньо пов'язана з конкретними споживачами, їх попитом, поведінкою на ринку. Ефективне функціонування торговельної галузі позитивно впливає на зниження соціальної напруги в суспільстві і у зв'язку з цим набуває пріоритетного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існує достатньо публікацій, що присвячені аналізу тенденцій торговельного підприємництва. Вагомий внесок належить роботам Андрійчука В. Г., Антонюка Я. М., Аполія В. В., Виноградської А. М., Лігоненко Л. О. та інших. У своїх дослідженнях вищезазначені автори здійснювали аналіз обсягів та структури внутрішньої торгівлі, факторів, які впливають на динаміку ринку. Проте активний розвиток торговельного підприємництва потребує постійного дослідження сучасної структури торговельного підприємництва, особливостей здійснення окремих видів такої діяльності, тенденцій його розвитку. Вони потребують уточнення і подальшого розвитку.

У даний час потік інформації з проблем торговельного підприємництва дуже обмежено подається у матеріалах державної статистики України, тому результати досліджень недержавних організацій, фахівців мають науково-практичне значення для визначення орієнтирів розвитку вітчизняного підприємництва в торгівлі та узагальнення роботи діючих сучасних форм такої діяльності.

Постановка завдання. З погляду на зазначене вище основною метою статті є дослідження теоретичних і практичних проблем розвитку внутрішньої торгівлі, а також сучасних тенденцій трансформації галузі в умовах війни з Російською Федерацією.

Важливим для цього є дослідження впливу на розвиток торговельного підприємництва макроекономічних, галузевих та політичних факторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Торговельне підприємництво включає господарську діяльність суб'єктів господарювання в сфері оптової та роздрібною торгівлі. Відповідно до Класифікації видів економічної діяльності така діяльність концентрується переважно в секції G "Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів".

Дана секція є однією з наймасовіших за чисельністю суб'єктів господарювання і зайнятих працівників. У 2021 році ця сфера діяльності нараховувала 777419 суб'єктів господарювання, або 39,7% загальної кількості по економіці країни (на кінець 2021 року в народному господарстві нараховувалось 1956320 суб'єктів) (табл. 1) [4].

Проведені дослідження показують, що протягом 2020 і 2021 років простежується тенденція зниження чисельності суб'єктів господарювання у внутрішній торгівлі. Станом на кінець 2021 року їх кількість склала 777419 одиниць, що є найнижчим показником за весь аналізований період.

Досліджуючи чисельність суб'єктів господарювання в розрізі окремих розділів торговельної галузі, можна зробити висновок, що порівняно з 2017 роком кількість суб'єктів господарювання в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів у наступних роках суттєво знизилася. Таке падіння вдалося зупинити в 2019 і 2020 роках, однак у наступному році тенденція щодо зниження також спостерігається (табл. 1).

Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт є найменш чисельною за суб'єктним складом. Однак лише вона демонструє позитивну тенденцію щодо зростання чисельності суб'єктів господарювання в порівнянні з 2017 роком. І за період 2017-2021 років їх питома вага в загальній чисельності суб'єктів секції G зростає з 6,6% до 7,3%.

Найбільше суб'єктів господарювання секції G провадить свою діяльність у роздрібній торгівлі (не враховуючи торгівлю мотоциклами та автотранспортними засобами). В 2021 році у роздрібній торгівлі функціонувало 557446 суб'єктів господарської діяльності, або 71,7% загалом по галузі (табл. 1).

Кількість суб'єктів господарювання в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів за видами діяльності у 2017-2021 рр.

Розділи КВЕД	Значення показників у році				
	2017	2018	2019	2020	2021
1. Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт, од.	54994	56107	58287	58959	56938
У відсотках до загального показника, %	6,6	6,9	7,0	7,1	7,3
2. Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, од.	172829	173731	184043	173906	163035
У відсотках до загального показника, %	20,6	21,2	22,1	21,1	21,0
3. Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, од.	609974	588379	591829	593264	557446
У відсотках до загального показника, %	72,8	71,9	70,9	71,8	71,7
4. Усього, од.	837797	818217	834159	826129	777419
У відсотках до загального показника, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Побудовано автором на основі даних [4]

Порівняно з попереднім роком кількість суб'єктів у роздрібній торгівлі знизилася на 35818 одиниць, що аналогічно попередньому розділу стало найнижчим показником за аналізований період. Порівняно з 2017 роком питома вага роздрібної торгівлі в галузі знизилася з 72,8% до 71,7% або на 1,1%.

Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, протягом 2017-2020 років характеризується більш-менш стабільним числом суб'єктів господарювання. Однак у 2021 році їх чисельність знизилась на 10871 одиницю в порівнянні з попереднім роком і склала 163035 суб'єктів.

Серед суб'єктів господарювання в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів переважають фізичні особи-підприємці, яких у 2021 році нараховувалось 680381, що складає 87,5% загальної їх чисельності. В цілому по економіці країни господарську діяльність здійснювало 1585414 фізичних осіб-підприємців, що складає 81,0% загальної кількості [4].

Необхідно відзначити, що суб'єктів торговельного підприємництва могло б бути більше, оскільки існує низка інших видів діяльності, які досить близькі до торгівлі, але Класифікація видів економічної діяльності відносить їх до інших видів діяльності. Це стосується:

- продажу фермерами власно вирощеної сільськогосподарської продукції (розділ 01 КВЕД);
- продажу товарів власного виробництва, які класифікують у межах виробничого процесу (розділи 10-32 КВЕД);

- продажу готової їжі та напоїв для споживання в приміщеннях або "на винос" (розділ 56 КВЕД);

- надання в оренду товарів особистого вжитку переважно населенню (група 77.2 КВЕД);

- надання в оренду та прокату товарів (розділ 77 КВЕД);

- фасування твердих товарів і розливу в ємності рідких або газоподібних товарів, у т.ч. їх змішування та очищення (фільтрування) для інших осіб (група 82.92 КВЕД).

В оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів здійснюють свою діяльність переважно суб'єкти малого підприємництва (в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України). Таких суб'єктів на кінець 2021 року нараховувалось 773845 одиниць (юридичних і фізичних осіб), що складає 99,6% загальної їх чисельності (табл. 2).

Суб'єктів мікропідприємництва в торгівлі (у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України) на аналогічну дату нараховувалось 758939, або 97,6% загальної чисельності.

Таблиця 2

Кількість діючих суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів за видами діяльності у 2021 році

Розділи КВЕД	Суб'єкти великого підприємництва		Суб'єкти середнього підприємництва		Суб'єкти малого підприємництва	
	од.	%	од.	%	од.	%
1. Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт, од.	13	0,0	277	0,5	56648	99,5
2. Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, од.	98	0,0	2220	1,4	160717	98,6
3. Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, од.	71	0,0	895	0,2	556480	99,8
4. Усього, од.	182	0,0	3392	0,4	773845	99,6

* Побудовано автором на основі даних [4]

Суб'єкти середнього підприємництва (у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) від 50 до 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності еквівалентний сумі від 10 до 50 мільйонів євро, визначеній за середньорічним курсом Національного банку України) були представлені 3392 суб'єктами господарювання, що складало 0,4% загальної чисельності.

Кількість діючих суб'єктів великого підприємництва в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів на кінець 2021 року склала лише 182 одиниці, з яких 98 функціонує в оптовій торгівлі, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами.

Необхідно зазначити, що подібна ситуація спостерігається і в інших галузях народного

господарства, де домінують суб'єкти малого підприємництва, що викликає певний сумнів у правильності визначення в нашому законодавстві поняття малого, середнього і великого підприємництва. Адже до нього прив'язана державна підтримка малого і середнього підприємництва, що значно послаблює її можливості.

Кількість зайнятих працівників в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів у 2021 році склала 2337383 особи, або 25,8% загальної чисельності по народному господарству (на кінець 2021 року нараховувалось 9056059 зайнятих працівників) [4].

Таблиця 3

Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів за видами діяльності у 2017-2021 рр.

Розділи КВЕД	Значення показників у році				
	2017	2018	2019	2020	2021
1. Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт, од.	139188	150561	155018	151640	150791
У відсотках до загального показника, %	6,2	6,4	6,5	6,5	6,5
2. Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, од.	674765	699035	721013	694646	696541
У відсотках до загального показника, %	30,4	29,7	30,2	29,5	29,8
3. Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, од.	1409163	1506020	1509252	1507192	1490051
У відсотках до загального показника, %	63,4	63,9	63,3	64,0	63,7
4. Усього, од.	2223116	2355616	2385283	2353478	2337383
У відсотках до загального показника, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Побудовано автором на основі даних [4]

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів за видами діяльності у 2017-2021 рр.

Розділи КВЕД	Значення показників у році				
	2017	2018	2019	2020	2021
1. Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт, млн грн	221332,5	242058,2	269048,6	294368,0	379884,5
У відсотках до загального показника, %	6,6	5,8	6,2	6,6	6,3
2. Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, млн грн	2413630,7	2969688,4	3054374,8	3079652,4	4164130,4
У відсотках до загального показника, %	72,0	72,3	70,3	68,1	69,5
3. Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, млн грн	716222,7	898347,8	1022427,7	1145504,3	1450834,6
У відсотках до загального показника, %	21,4	21,9	23,5	25,3	24,2
4. Усього, млн грн	3351185,9	4110094,3	4345851,2	4519524,7	5994849,5
У відсотках до загального показника, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Побудовано автором на основі даних [4]

Кількість зайнятих осіб у суб'єктів господарювання в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів за період 2017-2019 років збільшувалася. Протягом 2020 і 2021 років спостерігається тенденція до зниження. Аналогічна ситуація і в розрізі окремих розділів (табл. 3).

Найчисельнішою за кількістю зайнятих осіб є роздрібна торгівля без торгівлі автотранспортом, мотоциклами, їх ремонту. Кількість зайнятих у цій сфері в 2021 році склала 1490051 особу, або 63,7% загальної чисельності по галузі.

Значний вклад вносять суб'єкти господарювання оптової та роздрібною торгівлі (включаючи ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів) в обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг). У 2021 році такі види діяльності забезпечили 5994849,5 млн грн реалізованої продукції з 15240051,1 млн грн у цілому по економіці, що складає 39,3% [4].

Як показують дані табл. 4, обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів щорічно зростають як у цілому по секції, так і в розрізі окремих видів діяльності. Така тенденція є стійкою.

Звертає на себе увагу той факт, що за період 2017-2021 років роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами,

наростила свою питому вагу в обсягах реалізованої продукції секції G з 21,4% до 24,2%.

Торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, включаючи їх ремонт, складає лише 6,3% в 2021 році в обсягах реалізації продукції (робіт, послуг) секції G.

За твердженням головного редактора журналу "ТОП-100. Рейтинги найбільших" М. Біроваша торгівля є однією з найбільш "антикризових" галузей у країні [10]. Попри пандемію та карантин, торгівля входила у п'ятірку найбільш прибуткових галузей економіки України.

За період 2017-2020 років як у цілому по галузі, так і у розрізі окремих видів діяльності результативність господарювання підприємств в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів була позитивною. У 2020 році підприємства оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів забезпечили 25881,4 млн грн прибутків, що склало 38,0% загального показника по економіці [4]. Прибуток галузі цього року більш як у 4 рази менший від попереднього.

У 2020 році 74,1% підприємств галузі працювало прибутково. Традиційно найприбутковішою є оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами.

Чистий прибуток (збиток) підприємств в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів за видами діяльності у 2017-2020 рр.

Показники	Значення показників у році			
	2017	2018	2019	2020
1. Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт, млн грн	4475,0	6528,1	7344,1	3963,3
Відсоток підприємств, які одержали прибуток, %	73,1	75,5	75,1	73,0
2. Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, млн грн	17945,2	53333,2	81839,8	20349,1
Відсоток підприємств, які одержали прибуток, %	75,0	77,1	77,1	74,4
3. Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, млн грн	3454,0	8948,4	19377,6	1569,0
Відсоток підприємств, які одержали прибуток, %	75,6	77,0	76,3	73,4
4. Усього, млн грн	25874,2	68809,8	108561,5	25881,4
Відсоток підприємств, які одержали прибуток, %	74,9	76,9	76,8	74,1

* Побудовано автором на основі даних [4]

Повномасштабна війна в Україні, яку принесла в нашу країну Російська Федерація, негативно відобразилась як на економіці держави, так і умовах діяльності суб'єктів внутрішньої торгівлі. Асоціація ритейлерів України та Українська рада торгових центрів підрахували, що скорочення товарообігу за перші місяці війни в роздрібній торгівлі становило 75% від довоєнного рівня. Станом на червень 2022 року, майже через три місяці від початку війни, 10 найбільших торговельних мереж галузі закрили близько 300 своїх супермаркетів. Загальна сума збитків, завданих торговельним мережам російським вторгненням, сягнула 50,7 млрд грн [10].

Внаслідок бойових дій суттєво зменшилося споживання, оскільки велика частина потенційних покупців виїхала за кордон, а ті, хто залишилися, – почали економити. Зменшилась купівельна спроможність споживачів. Негативно на торговельну галузь впливає інфляція (за прогнозами Національного банку України, до кінця 2022 року вона перевищить 30%) та девальвація національної валюти.

Через війну організована торгівля стикнулася зі складними завданнями, такими як безпека персоналу і клієнтів, відновлення зруйнованих магазинів та складів, зміна логістичних ланцюжків і встановлення нових каналів постачання, переговори з орендодавцями щодо гнучких умов оренди тощо.

У районах бойових дій унаслідок обстрілів у прифронтових регіонах відбулося закриття чи руйнування роздрібних торговельних підприємств, складів та логістичних об'єктів. На окупованих територіях власники втратили контроль над об'єктами торгівлі.

Спостерігається скорочення робочого часу об'єктів торгівлі внаслідок запровадження комендантської години, відключень електроенергії, кардинальної економії енергоресурсів.

Через військові дії від моделі постачання товарів до магазинів через логістичні центри довелося частково відмовитися. Суб'єкти торговельного підприємництва в даний час все більше орієнтовані на локальні виробництва, які постачають свої товари безпосередньо до магазинів, обходячи стадію логістичних центрів.

Існують обмеження щодо асортименту та обсягів товарів у постачальників. Стали недоступні ті постачальники, які опинилися на території бойових дій чи в окупованих регіонах.

Вагомим чинником зміни експортно-імпортних операцій стала блокада українських портів. Тому в торгівлі виявилось проблемним отримання товарів, які традиційно надходили морським шляхом. Частково суб'єкти торговельної діяльності переключилися на порти Туреччини та Румунії. Довелося переорієнтуватися на доставку товарів автомобільним транспортом.

Торгівельні підприємства відчули відтік персоналу через мобілізацію, евакуацію за кордон, міграцію у західні регіони.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Дослідження показують, що торговельна галузь займає значне місце в економіці і демонструвала в довоєнний період стійку тенденцію зростання. Організована торгівля активно трансформувалася упродовж усього періоду глобальних потрясінь – від часу пандемії до початку повномасштабної війни в Україні. Незважаючи на військові дії на території країни, суб'єкти господарювання зберегли більшість своїх активів – від торговельних площ до інфраструктури. Зруйновані логістичні маршрути змусили шукати альтернативні джерела поповнення асортименту товарів. Галузь стала не тільки на захисті продовольчого фронту, але й активно підтримує державу в такій складній ситуації. Торгівельні підприємства виступили сво-

ерідними гуманітарними хабами для армії та цивільних українців. Однак і сама галузь потребує підтримки з боку центральної і місцевої влади, в напрямку подальшого спрощення умов торгівлі, забезпеченні роботи самих торговельних об'єктів, допомоги в налагодженні логістики, наданні відстрочки від призову працівникам торгівлі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк Я. М., Шиндировський І. М. Тенденції розвитку ритейлу в Україні. *Підприємництво і торгівля* : збірник наукових праць. Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2019. Вип. 24. С. 22-30.
2. Асоціація ритейлерів України. Офіційний сайт. URL: <https://rau.ua/>.
3. Господарський кодекс України в редакції від 19.08.2022. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15_
4. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: www.ukrstat.gov.ua.
5. ДСТУ 4303:2004 Роздрібна та оптова торгівля. Терміни та визначення понять. URL: https://dnaop.com/html/61145/doc-4303_2004_
6. Класифікація видів економічної діяльності: ДК 009:2010 в редакції від 24.02.2020. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.zakon4.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10_
7. Статистичний щорічник України за 2021 рік / за ред. І. Є. Вернера. К. : Державна служба статистики України, 2022. 446 с.
8. ТОП-100. Рейтинги найбільших. Офіційний сайт. URL: <https://delo.ua/ru/top100/>.
9. Українська Рада Торгових Центрив. Офіційний сайт. URL: <https://www.ucsc.org.ua/>.
10. <https://hub.kyivstar.ua/news/czina-zmin-transformacziya-rozdribnoyi-torgivli-pid-chas-vijny>.

REFERENCES

1. Antoniuk, Ya. M. and Shyndyrovskiy, I. M. (2019), *Tendentsii rozvytku rytejlju v Ukraini, Pidprijemnytstvo i torhivlia* : zbirnyk naukovykh prats', Vydavnytstvo L'vivskoho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu, L'viv, vyp. 24, s. 22-30.
2. Asotsiatsiia ritejleriv Ukrainy. Ofitsijnyj sayt., available at: <https://rau.ua/>.
3. Hospodars'kyj kodeks Ukrainy v redaktsii vid 19.08.2022. Ofitsijnyj sayt Verkhovnoi Rady Ukrainy., available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ofitsijnyj sayt., available at: www.ukrstat.gov.ua.
5. DSTU 4303:2004 Rozdribna ta optova torhivlia. Terminy ta vyznachennia poniat', available at: https://dnaop.com/html/61145/doc-4303_2004.
6. Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diial'nosti: DK 009:2010 v redaktsii vid 24.02.2020. Ofitsijnyj sayt Verkhovnoi Rady Ukrainy., available at: www.zakon4.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10.
7. Statystychnyj schorichnyk Ukrainy za 2021 rik / za red. I. Ye. Vernera (2022), Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, K., 446 s.
8. TOP-100. Rejtynhy najbil'shykh. Ofitsijnyj sayt., available at: <https://delo.ua/ru/top100/>.
9. Ukrain'ska Rada Torhovykh Tsentriv. Ofitsijnyj sayt., available at: <https://www.ucsc.org.ua/>.
10. <https://hub.kyivstar.ua/news/czina-zmin-transformacziya-rozdribnoyi-torgivli-pid-chas-vijny>.

Стаття надійшла до редакції 11 листопада 2022 року